

voluntarista politikájának bűvkörében gondolkozva olyan jelentőséget tulajdonítottak néhány ember tudatos cselekvésének és politikai programjának, hogy ezzel akarva-akaratlanul háttérbe szorították a forradalmi mozgásban levő tömegek szerepének jelentőségét. Ebben a könyvben viszont annak a Leninnek a képe és jelentősége bontakozik ki, aki még a harcok központjától távol is, április előtti emigrációjában, majd július utáni illegálisában is élenkben reagál a tömeghangulat és -igény változásaira, mint azok a munkatársai, akik esetleg a forradalmi aprómunka dandárjában elmerülnek, de cselekvésük iránytűjének csak a lenini tanok régi, időközben részben már elavulttá vált tételeit használják. Gyurkó talán túlzottan is nyomatékosítja Lenin váratlan „pálfordulásait”, a forradalom folyamata által feldobott kérdésekre adott meghökkenítő taktikai válaszait, de teljes mértékben helyesen ábrázolja a lenini stratégia, a cél felé törés következetességét. Lehet, hogy szokatlannak és túldramatizáltnak fog tűnni sokak számára a saját pártjának orthodoxiájával való többszöri szembekerülését ábrázoló képek sora, de ezzel Lenin pártját is mozgásában, a forradalmi feladatokhoz való felnövéseinek folyamatában fogjuk látni, úgy, ahogy alakult a tömegek igényeinek és a forradalom változó szakaszainak nyomására, s nem úgy, mintha egy belső Treuga dei állapotát végig fenntartva, néhány belső ellenséggel könnyedén leszámolva lényegében készen pattant volna ki a forradalom Zeusának koponyájából. S ha a könyvet olvasva, régi beidegzések hatására néha szinte fel is szisszenünk, ha egy-egy merészebb mondatára szinte a szentségtörés érzése kel is fel olvasójában, az nem vitás, hogy Lenin igazi nagyságát, a néptömegekkel való összeforrottságát s a beléjük vetett bizalmát, Lenin valódi, forradalmi optimizmusát ennél teljesebben magyar nyelven még nem ábrázolták. Talán szükséges is, hogy Lenin lekerüljön arról a piederstárlról, ahová saját akarata ellenére emelték, s hogy oda kerüljön, ahol mindig jól érezte magát, ahol vele együtt harcoltak és ahol ellene harcoltak, ahol sebeket kapott és osztogatott: az emberek, a cselekvő tömegek közé. Így lesz tisztább történelmi jelentősége, gondolkodói és életpéldája: a diadalmas forradalomnak áldozott, az alapvető forradalmi célnak mindent alávető, de a forradalom tanait a körülmények követelésére merészen megújító élete. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1967.*)

CSETRI LAJOS

FÖLDES PÉTER: A NAGY OKTÓBER

1881-ben a „Narodnaja Volja” (Népakarat) nevű titkos narodnyik szervezet megölte II. Sándor cárt, az őt követő III. Sándor azonban kegyetlenül megtoroltatta a nem mindennapi eseményt. 1887-ben a pétervári diákok egy csoportja vele is végezni akart. A merénylet nem sikerült, a résztvevőket letartóztatták, köztük egy ragyogó képességű diákot, Alekszandr Iljics Uljanovot és testvérét, Anna Uljanovát. Alekszandr Iljicsét kivégzik, fivére a fájdalmas megrázkódtatás után kijelenti: „Nem, nem ezen az úton fogunk haladni. Nem ilyen úton kell haladni.” Földes Péter könyve: *A Nagy Október*, amelyet a Móra Kiadó jelentetett

meg a *Képes Történelem* sorozatban, azt az utat követi végig, amelyet Alekszandr Iljics fivére, Vlagyimir Iljics Uljanov (Lenin) választott: a világtörténelem legnagyobb forradalmához vezető utat.

A könyv az Uljanov fivér, Lenin 1895-ös letartóztatásával kezdődik. Itt már mint a narodnyikok jól képzett, könyörtelen ellenfele, a jelzett másik úton íme már sokat megtett forradalmár, a „Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására” nevű forradalmi szervezet vezére áll előttünk. Itt kezdődik a történet és sorra elevenednek meg a lapjaiban az orosz munkásosztály 25 éves küzdelmének nagyszerű állomásai. E 25

év alatt szinte szemünk előtt serdül fel és lesz a világtörténelem formálójája. Következnek az ismerős események: 1905, a Pátyomkin páncélos, a háború évei, az önkényuralom végnapjai, 1917 február és október, a dekrétumok a földről és a békéről, majd az élethalálharc az intervenciók ellen, ismerős legendás hadvezérek jönnek: Csapajev, Frunze, Bugyonnij és a többiek, s maga Lenin, aki a finnországi rejték helyéről és a Szmolnijból egyforma ügyességgel irányít. Minden meglevenedik és végül az intervenció fölött diadalmaskodó új, szocialista állam ünnepli a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 3 éves évfordulóját.

A cselekmény, a könyv gondolatmenete kettős vágyon fut végig. Az egyik oldalon látjuk a cári önkényuralom önmagát túlélte vergődését, az orosz társadalmi valóság forradalomra való felkészülését. A másik oldalon Lenin áll, az ő pályája is azonos a forradalommal, a kettős „A Nagy Október”-ben találkozik.

A könyv célja nem az, hogy az érintett korszak területén újabb, kevésbé ismert adalékokkal járuljon hozzá a párttörténet eddig ismert anyagának gazdagításához, Földes Péter a könyvét nem a tudományág művelőinek szánja, hanem arra vállalkozik, hogy az eddigi gazdag anyagot felhasználva egy népszerű, olvasható formában megírt munkát adjon a nagyközönség kezébe. Jól sikerült, színvonalas alkotást vehet a kezébe az olvasó még akkor is, ha az események nem ismeretlenek számára. Úgyesen elkerüli a szerző a műfaj buktatóit, a népszerű feldolgozási lehetőség nem csábítja olcsó megoldásokra, nem tűzdeli tele kuriózumokkal, de nem is sekélyesedik az általánosság szintjére.

Segíti a szerzőt a marxista szemlélete, az eseményeket végigkísérő rokonos szenvedés, ez ragadja magával az olvasót is, amikor Földes könyvét a kezébe veszi; egy kicsit végigigazoljuk a könyvet, bár ismerjük az eseményeket. Jól ismert a Téli Palota ostroma, mégis mohón futjuk végig minden sorát, minden szavát. Ezt nem lehet elégszer megírni és nem lehet elégszer elolvasni. Hogy melyik része a

legértékesebb a könyvnek? — nem lehet eldönteni. Talán azok a részek, ahol a szerző a forradalom eseményeit eleveníti meg, bemutatva az emberekre gyakorolt hatását. Amikor a forradalom hétköznapijai és történelmi sorsfordulóit átél és irányító Lenint hozza emberi közelségbe. Látjuk szorongásait, átéljük életének kritikus pillanatait, érezzük azt a szeretetet és féltést, ami Lenint a forradalom évében és a polgárháború idején körülvette. Vagy talán mégis az utolsó rész gyakorolja az olvasóra a legmélyebb befolyást, az intervenció elleni harc emberfeletti hősiességének, a forradalmi lendület kiapadhatatlanságának a bemutatása.

A könyv a népszerűsítésen túlmenően nevel, agitál, jó propagandát csinál a marxizmus—leninizmusnak is. Igen dicséretes törekvése a szerzőnek, hogy magának a leninizmusnak a lényegét is megpróbálja felvázolni, annak tartalmi oldalát népszerű formában, egyszerű szavakkal megmagyarázni. Ez azonban nem mindig sikerül, a népszerű magyarázás néhol a kérdés tartalmi, lényegi leegyszerűsítéséhez vezet. Ilyen a forradalmak fogalmi jellegét magyarázó rész. Habár jeleztük, hogy csak tudományos igényvel megírt népszerű kiadványról van szó, a szakavatott történész mégsem mehet el szó nélkül a munka egyik szakmai fogyatékosága mellett. Túl élesnek találjuk a könyvön végighúzódo bolsevik—mensevik kontrasztot, a mensevikek és az eszerek sem voltak

magyarázó rész sem. A másik oldalon viszont szerző eltúlozza burzsoázia önkényuralom elleni harcban játszott szerepét az 1905-ös forradalom idején, úgyszintén egyoldalú Kerenszkij Kornilov puccsa idején tanúsított magatartásának a bemutatása. Nem szerencsés a Kettőshatalom időszakát magyarázó rész sem.

Mint mondtuk, a munka erénye, hogy a forradalom elvi, ideológiai előzményeinek bemutatására is törekszik, noha itt a népszerű magyarázat gyakran a kérdések leegyszerűsítéséhez vezet, mégsem ezt kell hibául felróni a szerzőnek, hanem azt, hogy ezen a téren miért nem következetesebb. Gondolunk itt az új típusú párt megalakulásának jelentőségére. A bolsevikok új típusú programja nem kap helyet a munkában, a proletárdiktatúra első programja foglalásának jelentőségéről nem történik említés, Lenin újszerű megállapításai, hogy a forradalom győzhet először egy, vagy néhány országban is stb. — éppen a forradalmat közvetlenül előkészítő lenini munkák, gondolatok maradnak magyarázat vagy megemlékezés nélkül.

Természetesen nem lehet a szerzőnek felróni, hogy a történet, a felvázolt korszak hiányos, vagy helyenként csupán vázlatos, hiszen ez a terjedelem szabta korlátokból következik — az értékes képanyagot és segédanyagot leszámítva alig több mint 150 oldal —, mégis eléri a célját, s ez a szerzőt dicséri. (Móra Ferenc Könyvtudós 1967.)

FARKAS JÓZSEF